IL-MALTI

QARI LI TOHROĠ IL-GHAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI

1957 ĠUNJU

It-Tagħlim Grammatikali

MINN xi snin 'l hawn it-tagħlim tal-grammatika, l-iktar fl-Ingliż, sab daqsxejn ta' xkiel minn dawk li jgħallmuha, u, għalkemm ftit ftit ma sabx min jistmerriha u jitturrufnaha minn fuq il-bankijiet ta' l-iskejjel bħala ħaġa żejda u ta' bla fejda fit-tagħlim ta' lingwa: ħaġa li l-istudent jista' jgħaddi mingħajrha. Dana narawh f'xi skejjel sew elementari kemm sekondarji, fejn it-tagħlim tal-grammatika, bħala suġġett għalih tnaqqas, l-iktar fil-klassijiet għolja, u tħallat ma' fergħa oħra li tħarreġ f'sens prattiku l-istudent fil-bini ta' sentenzi, frażijiet, idjomi, eċċ., fejn ir-reguli grammatikali ma jidħlux, ħlief b'mod indirett — ħaġa li tħawwad moħħ l-istudent u li biha jibqa' dgħajjef fil-kitba grammatikali ta' lingwa billi dan il-metodu mhux imwaqqaf fuq prinċipji rudimentali u gradwati ta' tagħlim grammatikali.

It-tagħlim metodiku u rudimentali tar-reguli grammatikali, kif jistqarrulek xi surmastrijiet ta' xi lingwi, l-iktar ta' l-Ingliż, biex ma ngħidx ukoll ta' Taljan u Franċiż, bħala lingwi li wieħed jista' jitgħallimhom bil-widna u bil-qari, u prattikament bil-kitba, hija ħaġa pendatika, u tmur kontra l-arti moderna tal-kitba ta' lingwa; iżda meta wieħed jifli sewwa l-ħtieġa tat-tagħlim grammatikali fil-kitba ta' l-ilsna — sew jekk ilsna barranin kemm mhux barranin — għandna nintebħu li l-metodi ta' ċerta pedagoġija tal-lum hija mibnija fuq prinċipji foloz, iktar u iktar meta dawn il-metodi nsibuhom fit-tagħlim tal-kitba Maltija li hija kollha kemm hi marbuta fuq prinċipji ta' struttura morfoloġika.

Qabel xejn huwa tajjeb li wieħed jistqarr illi bniedem jista' jitgħallem lingwa barranija, bħalma tgħallem tiegħu stess, bla għajnuna ta' grammatika, iżda mbagħad, hija ħaġa minn ewl id-dinja illi jrid ikun hemm regula li turih kif għandu jitkellem u jikteb sewwa din il-lingwa. Biex jitgħallem jitkellem lingwa u jiktibha sewwa tidħol il-ħtieġa tal-grammatika, sew għal dik li hi ortografija kemm għal dik li hi morfoloġija u sintassi, jiġi-

fieri bini ta' kliem u sentenzi. Jekk dan hu meħtieġ fit-tagħlim tal-lingwi barranin, iktar u iktar meħtieġ għall-istess student Malti biex jikteb bil-Malti skond ma titlob il-grammatika ta' lsienu, jiġifieri skond il-morfoloġija tal-kitba Maltija.

"A knowledge of grammar", kien qal wieħed grammatiku Ingliż ta' l-Università ta' Cambridge (1919) "will not indeed make man a good writer, in the sense of furnishing him with a pleasant or striking style, but it will help to make him a correct writer, and many of our masters of English style would have written better if they had paid more attention to grammatical rules".

Biex wieħed jista' jifhem sewwa l-ħtieġa ta' tagħlim rudimentali ta' grammatika jeħtieġ li jgħożż il-valur tal-grammatika għal dik li hija arti u xjenza f'lingwa.

Xi grammatiċi, jgħidu li l-grammatika hija arti, u oħrajn li hija xjenza. L-Arti hija ġabra ta' reguli ftit u xejn b'xi sengħa prattika biex taddatahom, fil-waqt li x-Xjenza tagħmel mill-prinċipji li fuqhom hija mibnija l-Arti. Issa bniedem jista' jirnexxilu li jkun artist f'ħafna materji mingħajr ma jkun jifhem jew jaf b'dawk il-prinċipji li fuqhom hija mibnija l-arti tiegħu. Fi ftit kliem, ikun jaf b'lingwa (jitħadditha, u għal bżonn jiktibha ħażin ħażin) bla ma jkun jafha sewwa grammatikalment jew skond dawk il-prinċipji li fuqhom hija morfoliġikament u sintattikament mibnija l-lingwa li jaf.

Bniedem, għalhekk, jista' jkun jaf idoqq il-pjanu, ipinġi, iqabbel, iħaddem makna, ikun jaf jitkellem bl-Ingliż jew bit-Taljan, għalkemm ma jkun studja qatt il-grammatika taż-żewġ lingwi. Iżda, madankollu, kien ikun pjanista tajjeb bla ma jieħu ebda żball kieku studja l-prinċipji tal-grammatika tad-daqq tal-pjanu u tal-armonija; hekk ukoll kien ikun pittur tajjeb kieku studja l-priċipji tal-prospettiva, poeta tajjeb kieku studja r-reguli tal-prosodija, hekk ukoll jitkellem u jikteb lingwa kif jixraq li kieku studja l-grammatika ta' dik il-lingwa.

Issa wara kollox jekk xi ħadd jogħġbu jsostni illi t-tagħlim tal-grammatika huwa ħela ta' żmien il-għaliex wieħed jista' jik-

teb l-isbaħ komponiment bla ma jkun ħabbel wisq moħħu fuq ir-reguli tal-grammatika, u fl-istess waqt jiktbu ħażin ħażin għal dik li hi ortografija, aħna mill-banda tagħna nsostnu wkoll bil-qawwa kollha li għal dak li hu Malti t-tagħlim tal-grammatika hija ta' l-akbar ħtieġa u fejda, xejn xejn biex il-kittieb ma jaqax f'dawk l-iżbalji elementari ta' l-ortografija li dlonk naraw mill-pinna ta' xi żgħażagħ u xjuħ.

Ma noqogħdux insemmu kemm xi kittieba l-lum mejtin u magħrufin fil-kamp letterarju Malti bħala kittieba tajbin ta' proża u poeżija kienu jkunu iżjed mirqumin fl-ortografija tagħhom li kieku fi żmienhom kien seta' jkollhom f'idejhom xi muftieħ tajjeb fuq l-ortografija Maltija u li setgħu jgħożżuha bħalma forsi jgħożżu l-għażla tal-kelma u tal-frażjoloġija tagħhom fl-istil tagħhom. Aħna naraw il-lum stess fostna, l-iktar fost xi edituri u kontributuri ta' ġurnali, li għalkemm jidhrilhom li l-kitba tagħhom twieġeb għal dak li trodd is-sistema grammatikali tal-Għaqda, jagħiltu fl-ortografija ta' xi kliem ta' reqqa, u l-ħtija ta' dan kollu għaliex moħħhom għadu ma apprezzax biżżejjed it-tagħlim razzjonali ta' xi reguli li donnhom tgħallmuhom b'sens awtomatiku.

Issa wara kollox mhux dawn biss huma r-raġunijiet li għalihom jixraq li lingwa tinkiteb grammatikalment, iżda hemm raġunijiet oħra li forsi jista' jgħożżhom biss min joqgħod iqis illi l-kitba grammatikali ta' lsien hija l-libsa formali tal-kitba skolastika, uffiċjali u letterarja ta' pajjiż, — illi lingwa m'għandhiex għalhekk tinkiteb biex tinqeda biha ħażin ħażin sew f'kitba ta' artiklu, kemm f'kitba privata, kuntratt, testment, dikjarazzjoni, rapport tekniku, att legali, u x'naf jien, basta tiftiehem, bħalma kienu jagħmlu bosta mill-kittieba meta ma kienx għad kellna ortografija stabbilita. Il-lum ma nistgħux ingħidu li m'għandniex l-ortografija uffiċċjali jew standard tagħna, bħalma għandhom lingwi oħra. Dawn il-kawtieli ma nistgħux inġibuhom, kawtieli li jbaxxuna quddiem il-letteratura ta' ilsna oħra.

Aħna studjajna bosta ħwejjeġ, meta konna l-iskola, iżda qajla stajna ngħidu sewwa x'ihni l-fejda tagħhom qabel ma fhimna x'jistgħu jiswew sewwa fihom infushom. Huwa t-tagħlim sod u sħiħ ta' dawn il-ħwejjeġ li jżejnu l-moħħ u jagħti lill-

istudju ta' dik il-ħaġa jew ħwejjeġ l-importanza tagħha fil-kamp letterarju jew xjentifiku li tagħżel lill-istess ħaġa jew ħwejjeġ minn dik ta' kull fejda oħra materjali jew kummerċjali. Aħna nistgħu nistudjaw il-fiżjoloġija, il-ġjografija, il-kimika, il-għaliex hija ħaġa interessanti li wieħed ikun jaf xi ħaġa fuq l-għamla tal-ġisem tagħna, u ta' l-annimali, il-għaliex hija ħaġa sabiħa li tkun taf mhux il-pajjiż biex iżżuru għall-ġmiel tiegħu jew biex tgħix fih għall-qligħ tal-għajxien, iżda biex tkun taf l-istorja, il-klima u l-industriji u l-antikitajiet tiegħu; tistudja l-kimika il-għaliex hija materja ta' studju interessanti għal dik li hija kompożizzjoni ta' l-elementi tan-natura, u mhux biss biex issir spiżjar jew aġent ta' oġġetti kimiċi. Aħna m'għandniex inħossu li ħlejna ż-żmien tagħna meta għalhekk inkunu studjajna l-fiżjoloġija, il-ġjografija u l-kimika għal skopijiet xjentifiki u ta' erudizzjoni.

Il-bniedem li ma jkun jaf xejn ħlief dak li hu ta' bżonn jew użu għalih iktarx huwa bniedem ta' moħħ xieref li jgħix il-ħajja materjali bla ebda ideal.

Tistudja l-Malti, għal dak biss li jista' jiswielek huwa prinċipju falz li bih qatt ma tista' tapprezza l-importanza tiegħu fil-kamp letterarju u xjentifiku. U sabiex il-Malti tkun tista' tgħid li studjajtu sewwa huwa ta' ħtieġa elementari li tistudjah l-ewwelnett grammatikalment għax kull xejra, li jista' jkollok ta' stil sabiħ fil-kitba Maltija, xejn ma tkun tista' tiswielek biex tkun tista' tgħid li fhimt il-valur akkademiku tal-Lsien Malti. It-Tagħlim tal-Grammatika jagħtik għalhekk il-Muftieħ ta' l-istudju serju u xjentifiku ta' Lsienek.

A Cremona